

grobovih na delno že poprej uničenem grobišču. Po legi skeletov, predvsem pa po pridevkih (bronastih zapestnicah, obsenčnikih z S-pentljo, prstanih, ploščato emajlirano fibulo, ovratnicah iz steklenih korald, kauri-školkah in loncu z valovnico) pripisuje pisec grobišče v drugo polovico 10. in v 11. stoletje in ga označuje za slovansko.

V okviru za pra- in ranozgodovinsko raziskovanje rudarstva, čigar Obvestilo št. 8 tvori dobršen del tega zvezka, podajata R. Pittioni in E. Preuschen »Nove prispevke k topografiji prazgodovinskega rudarstva bakrene rude v avstrijskih Alpah«. Daljše, s številnimi fotografijami in priloženimi kartami opremljeno poročilo navaja nove gorske topilnice na Tirolskem, Salzburškem in Štajerskem. Ti objekti leže na gorskih pobočjih in so pogosto ugotovljivi le po posameznih najdbah žlindre.

W. Merlingen (K razrešitvi kretske linearne B pisave) informativno poroča o historiatu razrešitve, značilnosti te pisave in vsebini prebranih, v gršem jeziku napisanih tekstov. Nekaj primerov je objavljenih v ilustracijah.

V Drobni poročilih piše M. Hell o klesanem dlecu iz Salzburga, E. J. Zirkl o poreklu kamenin za latenskodobne žrmlje, W. Merlinger pa o pradomovini indoevropskih jezikov.

Poleg dveh osmrtnic (K. Hetzer in F. Mühlhofer) prinašajo vsi trije zvezki v Knjižnih poročilih prikaze in ocene nove evropske arheološke literature.

Stanko Pahič

Památky archeologické, letnik XLVI, Praha 1955, št. 1 in 2; 372 strani, številne fotografije, table in priloge.

Gradivo v obeh številkah tega letnika je razdeljeno po kronološkem zaporedju. V uvodnem članku prve številke »Deset let češkoslovaške arheologije« je govor o uspehih vede v povojni dobi, druga številka pa prinaša v uvodu jubilejni članek J. Dekana »O živiljenjskem delu akademika Jána Eisnerja« s kratkim orisom njegovega življenja in dela.

B. Klíma: Doprinos nove paleolitske postaje v Pavlovém k problematiki najstarejših poljedelskih kultur. Razprava obsega najprej najdiščne podatke o planem paleolitskem selišču na južnem Moravskem, ki je bilo od leta 1952 predmet načrtnih izkopavanj. Odkriti so bili ostanki stalne naselbine z lesenimi kočami okroglastoovalne oblike s sledovi jam za kole, ognjišči in drugimi najdbami. Poleg živalskih kosti, pripadajočih največ severnemu jelenu in volkovom, so bili najdeni številni kulturni predmeti: preko 90.000 kamnitih izdelkov in orodje iz kosti in rogov. Prav tem posveča največ pozornosti, ker tipološko sodijo k motikam, kopačam in lopatom, torej orodjem za zemeljska dela. Po njegovem mnenju so jih uporabljali predvsem za gradnjo bivališč in kopanje korenin pri iskanju rastlinske hrane. Dasi ob primerjanju s podobnimi najdbami v Evropi ne najde zanesljivih dokazov za obstoj prvih oblik poljedelstva, sklepa pisec že iz obstoja trajnejše naseljenih lovecev in nabiralcev o možnosti poskusov udomačevanja živali (ritualni pokop sedmih volkov) in poljedelstva v obdobju med interstadialom W II—W III in Würmom III, ki mu pripada to in vrsta podobnih planih najdišč gravettiana na Moravskem.

E. Štiková: K problematiki delitve češkega eneolita. Avtorica razpravlja o dosedanjih raziskavah tega problema in poudarja pomanjkljive stratigrafske podatke kot glavno oviro pri tem delu. Sama rešuje to vprašanje z enim izmed elementov-eneolitskih čaš z lijakastim robom v povezavi s stratigrafijo najdišča tega časa na Slánski gori na srednjem Češkem. Gradivo iz spodnje plasti tega najdišča se ujema z najdbami iz dobe neutrjenih selišč v ravninah in na višinah, gradivo zgornje pa z višinskimi postojankami s keramiko različnih period od bernburške do Ljubljanskega barja. Čaše z lijakastim robom se pojavijo v prvi fazi in trajajo še v drugi. Kažejo intenzivne vplive od jugovzhoda, v kronološkem pogledu pa ne pomenijo mnogo.

O. Kytlicová: Velika bronasta najdba v Starém sedlu (o. Milevsko). Leta 1926 najdeno zalogo bronaste orodja in nakita (plavutasta sekira, srpi, različne zapestnice, konjske okrasne grbe, igla z vazasto glavico, obeski, del veržice, pasna spona in deli žval) datira avtorica enotno v mlajšo bronasto dobo D in Ha A. Spričo močno poškodovanih, a celih predmetov jo presoja kot skrit zaklad premožnejše družine. Pri analiziranju posameznih najdb opozarja na

iglo z vazasto glavico kot na Češkem redko najdbo zahodnega porekla (Tirolska, Salzburška, Južna Bavarska) in na tuje poreklo nekaterih predmetov. Podrobneje pa obravnava oba zatiča žal svojevrstne oblike, ki sta po njenem mišljenju neposredno posnemanje najstarejših žval iz kosti in ne kažeta zahodnih in vzhodnih vplivov. S tem v zvezi obravnava tudi koščene žvale v srednji Evropi in podaja tako pregled razvoja žval v bronasti dobi.

V. Šaldová: Hallstattsko-latenski plani žarni grobovi na področju gomil na Češkem. Avtorica navaja najdišča in keramiko iz kroga tistih žarnih grobov, ki se na prehodu med hallstattsko in latensko dobo pojavlja na obrobju naselbine z gomilami. Njih keramika kaže hallstattske osnove, kovinski predmeti pa imajo latenski stil in segajo v srednjelatensko dobo. Podrobneje sta objavljene najdišči Plzeň-Bílá hora z desetimi in Rybova lhota s sedemindvajsetimi grobovi, ležeči v središču gomilnega področja in s keramiko nekoliko konservativnejših oblik.

M. Šolle: Južna Moravska v hallstattski dobi. V pregledno zajeti razpravi navaja pisec kot glavno značilnost obravnavanega ozemlja njegov prehodni značaj z mešanjem kulturnih skupin kot posledico in dvoje etnoloških elementov ljudstva žarnih grobišč in ljudstva gomil) kot tvorcev kulturnega razvoja. Tako združuje Velatiška skupina v Ha A obe ti gomili, medtem ko se v obdobju Ha B v podonavskem prostoru močneje uveljavi iz žarno grobiščne kulture izvirajoči tip Podolí (soroden s Stillfriedom, Daljem in Chotinom). Na področju Nižje Avstrije in Gradišćanske prehaja ta tip v Ha C, v kulturno skupino Kalenderberg, ki ji avtor na južnem Moravskem pripisuje tudi skupino Mikalov z amforo, izšlo iz lužiške, z visokim vratom kot tipološko značilnostjo. Kulturi gomil pripada v tem obdobju skupina Horákov, ki jo pisec tudi najobširneje obravnava. V njenih gomilah so bile odkrite lesene celice z različnimi pokopi, od katerih pripadajo žarni revnejšim slojem. Tipično keramiko te skupine tvorijo: amforast vrč, brezročajna amfora, nizke posode z valjastim vratom, skledaste amfore itd. Med kovinskim gradivom je čest nakit, redko pa orožje. Kronološko sega ta kultura od konca Velatiške skupine (Ha B) do viška v Ha C, medtem ko v Ha D in La A grobišča izginjajo, selišča pa imajo keramiko latenskega okusa, dokler v srednjem latenu ne izginejo pod močnimi keltskimi vplivi.

L. Horáková-Jansová: Grafita latenska keramika na Češkem in Moravskem. Razprava na monografski način obravnava po vsem videzu celotne doslej znane najdbe grafitne latenske keramike po njenem kronološkem zaporedju. Pojavila se je že v zgodnjem latenu in kaže deloma hallstattsko poreklo, deloma pa je bila najdena tudi skupno s kasnohallstattsko keramiko. Sem prišteva avtorica tudi bogato okrašene grafitne situle, izdelane po južnih kovinskih vzorih. V starejšem in mlajšem latenu je znana tudi keramika z gostorisnim okrasom in keramika z žigosano ornamentiko. Kasnolatenska grafitna keramika je deloma domačega porekla, deloma pa pripada tistim posodam uniformiranih oblik (odebeljen rob, gostoris, znak odtisa petelinove noge), ki so sicer redkejše, a enotne obrtne izdelave in razširjene na Češkem, v Avstriji, severni Sloveniji in južni Nemčiji. Znaki verjetno označujejo delavnico, iz katere so se posode razširjale po poteh solne trgovine. Značilnejši mesti najdb te keramike sta na Češkem keltski oppidi Stradonice in Staré Hradisko, kjer srednjelatenske fibule tudi označujejo dobo začetka teh posod. Uniformnost oblik v kasnem latenu pripisuje avtorica večjim delavnicam z obsežnejšim tržiščem. Teritorialno tvori ta keramika dvoje skupin: zahodno z znaki na dnu in vzhodno z izrazitejšimi profili robov. Obe sta se ohranili še v rani rimski dobi.

K. Šneidrová: Latenskodobna naselbina pri Tuchlovicah v Novostrašeckem. Poročilo o zaščitnih izkopavanjih, ki so dala ostanke dveh stavb na kolih, treh lahko vglobljenih pravokotnih jam in različnih jam. Iz poslednjih dveh objektov izvira večina srednjelatenske keramike, medtem ko kaže del črepinj v objektih na kolih še hallstattsko poreklo.

J. Eisner: Začetki češkega nakita. Pisec poudarja pomen Moravske v 9. stoletju za domače izdelovanje nakita in označuje kot pomembno obrtno središče znano najdišče Staré město na Moravi. Pri razčlenjevanju porekla in vplivov domačega nakita navaja podonavske izdelke rimskega, bizantinskega in nomadskega izvora (različni tipi uhanov itd.), z zahoda dospele izdelke, posebej pa od

bizantinskih zlatarjev sprejete elemente (fino okraševanje, okrasni gumbi, uhani z grozdom in košarico). V izdelovanju nakita je Moravska v 9. stoletju prednjačila ostalim slovanskim deželam. Obseg njene trgovske zamenjave je segal v Šlezijo in na Češko, a tudi slovaški izdelki so bili odvisni od Staréga mesta. Področje razširjenosti tega nakita se loči od zahodnih nemških in južnih karantanskih (kötlaških) izdelkov, po avtorjevem mnenju pa je morebiti prispeval tudi k nastanku belobrdskega nakita (uliti uhani z grozdom, polmesečni uhani z verižicami itd.). Najmočnejši je bil vpliv na Češko, koder se pojavljajo tudi bogati izdelki, pripadajoči višjim slojem, a tudi ceneni predmeti, kar pisec podrobneje našteva po najdiščih. Na koncu razčlenjuje delež Češke in Moravske pri širjenju obsenčnikov s S-pentljo in podaja tezo, da tvorijo obročki z dvojno pentljo v kesztheljski kulturi prvi člen, ki se je razširil na Moravsko. Tam so izdelovali tudi obročke z enojno pentljo kot najstarejši slovanski tip. Oboje se je razširilo na Češko, kjer se je v sredini X. stoletja pojavila množična proizvodnja poslednjega tipa.

B. Novotný: Knežji grob iz ranorimske dobe v Pragi-Bubenču. Razprava obsega poročilo o naključni najdbi skeletnega groba s kamnitno celico in nekaj starejših skeletnih najdb iz istega kraja. V celici glavnega groba so poleg skeleta bile bronzaste posode (skleda, ročka, skodela in zajemalka), fibule, pasni okovi itd. Pisec se podrobneje bavi s tehnološkimi in tipološkimi značilnostmi posod kot uvoznih predmetov. Fibule pripisuje najzgodnejšim rimskodobnim oblikam na Češkem. Med ostalimi predmeti pripadajo ostroge k običajnim tipom s ščitnimi krilci. K. Komárek dodaja razpravi izvide kemične analize o sestavu kovinskih posod.

V. Hrubý: Temelji cerkve na staroslovanskem grobišču »na Valách« v Starém městu. Obsežnejša izkopavanja v povojnih letih so na tem mestu odkrila ca. 1000 grobov iz 9.—10. stoletja in temelje cerkve, skoro kvadratne stavbe $7,25 \times 8,5$ m s prizidano apsidno. Avtor poroča o vrsti gradbenih detajlov iz kamna zidanih temeljev, medtem ko kažejo odtisi lesa v malti, da je bila stavba lesena. Pri datiranju objekta spričo pomanjkanja zadostnih podatkov uporablja primerjave z grobiščem okrog cerkve. Tako štirje grobovi pod temelji, pripadajoči drugi polovici 9. stoletja in bližnji grobovi z malto v zasipu iz istega časa omejujejo starost cerkve na tretjo četrtino 9. stoletja, ko je bila zgrajena in konec tega stoletja, ko je bilo že porušena. Njen obstoj spada torej v čas intenzivnega pokristjanjevanja v Velikomoravski državi, medtem ko za njeno kratko trajanje pisec ne najde pojasnil.

J. Poulik: Najdba cerkve iz časa Velikomoravske države v »Špitálkah« v starém městu. Pisec poroča o zaščitnih izkopavanjih 2 km od gornjega najdišča, kjer so bili prav tako odkriti ostanki cerkve s staroslovanskimi grobovi. Deloma uničen tloris kaže podolgovato ladjo $5,8 \times 7$ m velikosti, ki je imela na vzhodni strani prizidano apsidno, na drugi strani pa 5,8 m veliko kvadratno predverje. Gradbeni detajli govore za to, da je bila konstrukcija stavbe deloma lesena. Po arheoloških najdbah iz grobov sklepa pisec, da je bila cerkev zgrajena po prihodu Cirila in Metoda na Moravsko, torej pred koncem 9. stoletja. Njena naloga naj bi bila utrditi politično neodvisnost države tudi z verske plati. Poreklo tipa obeh cerkv v Starém mestu išče pisec na področju vzhodnega Norika in Panonije kot dediščino od Slovanov prevzete antične civilizacije, vendar pa ugotavlja v njih že lastne slovanske koncepcije.

K obema poslednjima razpravama objavlja J. Böhm protokole komisij specialistov in historikov o nadzoru nad deli in problemi obeh cerkv, o katerih doslej še ni prišlo do enotnih mnenj.

Pričujoči letnik je tiskan na izvrstnem papirju z izredno uspelimi fotosnetki. Razpravam so priključeni vselej ruski in večinoma nemški povzetki.

Stanko Pahič